

Hvað gerir velferðarríkið fyrir börn?

Um ólíkar stefnur í velferðarmálum

Stefán Ólafsson
Háskóli Íslands
5. nóvember, 2004

Efnisyfirlit

- **Markmið velferðarríkja**
 - Mótunaraðilar
- **Einkenni ólíkra leiða**
 - Bandaríska leiðin
 - Skandinavíska leiðin
 - Þýska leiðin
 - Íslenska leiðin
- **Barnaumhverfið – Barnavernd**
- **Stuðningur við barnafjölskyldur**
- **Fátækt barna**
- **Árangur ólíkra velferðarríkja fyrir börn**
- **Niðurstöður**

Einkenni velferðarríkja

Markmið velferðarríkja

- **Viðunandi framfærslutryggingar fyrir alla**
 - Vegna atvinnuleysis, sjúkdóma, örorku, elli, barneigna, ómegðar, menntunar, lakra búsetuskilyrða
- **Jafna lífsskjör – Jafna tækifæri**
 - Jafna kjör milli stétta, veita aðgengi að heilsugæslu, menntun, félagsþjónustu: **óháð efnahag**
- **Minnka fátækt**
- **Bæta samfélagið – auka stöðugleika**
 - Bæta uppeldisskilyrði barna, draga úr afbrotum, nýta mannaúð samfélagsins, skapa samhug meðal borgaranna, skapa friðsamlega og betur virkt samfélag

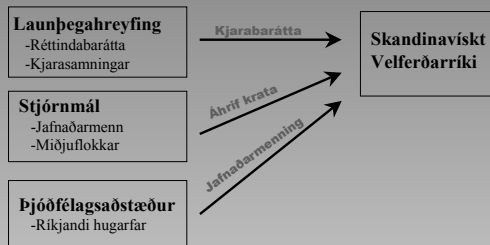

Einkenni velferðarríkja

Rannsóknir Esping-Andersens (1990 og 1999)

- Þrjú líkön velferðarkerfa á Vesturlöndum
- **Bandaríska leiðin**
 - Lágmarkshlutverk, lítil forsjá, lítil áhrif
- **Þýska leiðin**
 - Atvinnutengd réttindi-stéttbundin forsjá
- **Skandinavíska leiðin**
 - Borgararéttindi-opinber forsjá/góð gæði

Helstu mótunaraðilar velferðarríkisins

Helstu mótunaraðilar velferðarríkisins

Launþegahreyfing

- Réttindabaráttá
- Kjarasamningar

Stjórnsmál

- Roosevelt
- Átök

Þjóðfélagsaðstæður

- Félagsleg vandamál
- Ríkjandi hugarfar

Kreppuvíðbrögð

Tortryggja yfirvöld

Bandarískt Velferðarríki

Gæði og árangur velferðarríkja

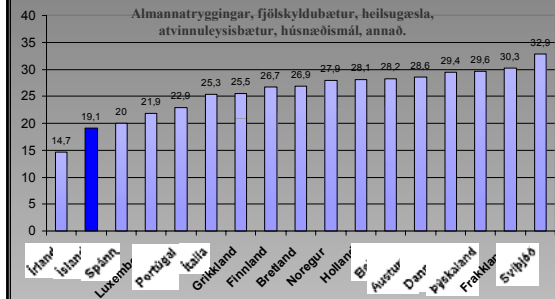
	Bandarískt	Þýskt	Skandinavískt
• Tryggingavernd almennings	Lítill	Mikil	Mikil
• Lífskjör bótaþega	Lök	Háð stétt	Góð
• Velferðarþjónusta	Lítill	Lítill	Mikil
• Fátækt	Mikil	Nokkur	Lítill
• Tekjujöfnuður	Mikill	Nokkur	Lítill
• Minnkun áhrifa stéttaskiptingar	Lítill	Lítill	Mikil
• Jöfnun kynja	Nokkur	Lítill	Mikil

Skandinavíska leiðin nær markmiðunum langbest

Velferðarútgjöld og frávik Íslands

Velferðarútgjöld í Evrópu 1999 -%VLF

Íslenska leiðin

Ísland hefur blönduð einkenni velferðarríkis

- **Velferðarþjónusta – Svipuð og í Skandinavíu**
 - Ríkisspítalar – Heilsugæsla
 - Ríkisskólar – Opinbert Húsnæðiskerfi
 - Dagvistun barna (sveitarfélög)
 - Félagsþjónusta
- **Almannatryggingar – Engil-saxnesk áhrif**
 - Bætur lágar
 - Miklar tekjutengingar
 - Fátækramiðað frekar en borgararéttindi
 - Jöfnunaráhrif minni en í Skandinavíu
 - Sjálfsbjargarstefna

Aðstæður barna á Íslandi

Barnaumhverfið á Íslandi

- Mörg börn á heimilum, m.v. Vesturlönd
- Atvinnuþátttaka foreldra mikil
- Vinnutími foreldra langur>>> Álag mikið!
- Hátt hlutfall 0-5 ára í dagvistun
- Einsetinn skóli; aðstæður víðast í lagi
- Afbrot ekki veruleg, m.v. mörg önnur lönd
- Áhættur samt nokkrar
- Hefð fyrir sjálfstæði barna á Íslandi
- Fíkniefnavandi vaxandi
- Tölvuvæddustu heimili á jörðinni-Internet

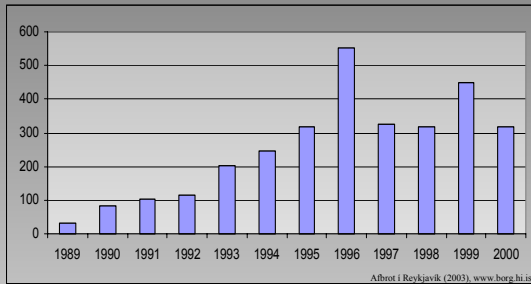

Börn <15 ára, eftir fjölskyldugerð Fjölskyldum einstæðra fjölga

	2 fullorðnir	1 fullorðinn
1991	83,2	16,8
1992	83,3	16,7
1993	84,8	15,2
1994	84,5	15,5
1995	83,8	16,2
1996	83,2	16,8
1997	81,6	18,4
1998	80,9	19,1
1999	80,1	19,9
2000	79,4	20,6

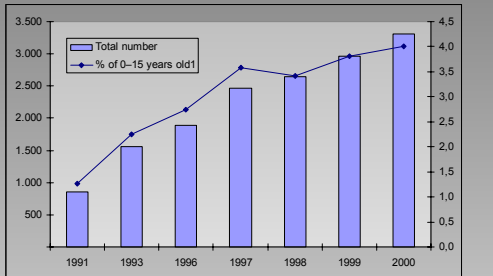
Fíkniefnabrot í Reykjavík á hvert 100.000 íbúa, 1989-2000

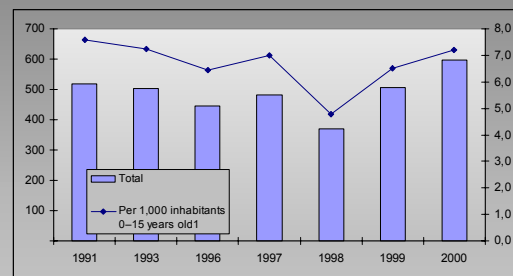
Barnavernd - vísbendingar

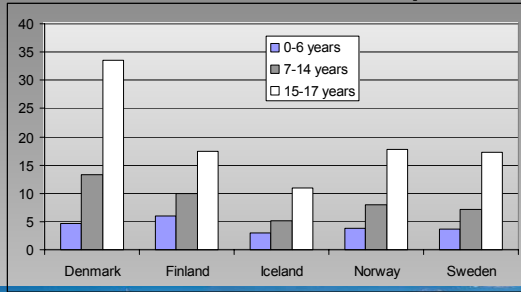
Börn sem barnaverndarnefndir höfðu afskipti af 1991-2000

Börn sem eru vistuð utan heimilis -af barnaverndarnefndum

Börn vistuð utan heimis á Norðurlöndum Hlutfall viðkomandi aldurshóps

Stuðningur við barnafjölskyldur

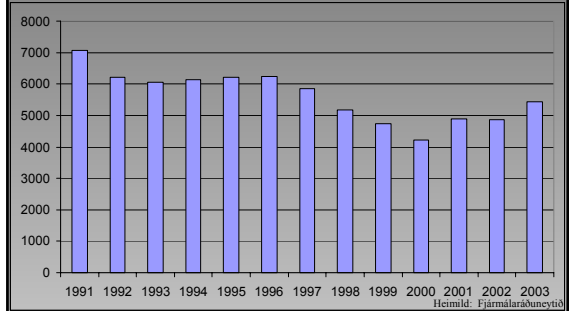
Stuðningur hins opinbera við barnafjölskyldur

Raungreiðslur í Evrum (PPPs) á hvert barn 0-17 ára, árið 2002

	Danmörk	Finnland	Ísland	Noregur	Svíþjóð
Heildargr. til barnafjölskyldna	1832	1714	1189	2571	2044
Þjónusta við barnafjösk.	2771	1320	1323	1547	1638
Samtals	4603	3034	2512	4117	3682

Heimild: NOSOSKO 2004

Greiðsla barnabóta 1991-2003 Heildarútgjöld á ári. Mikr. verðlag 2003.

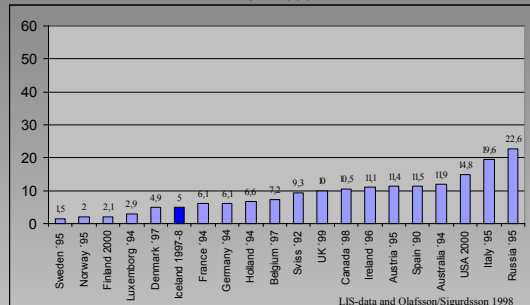

Heimild: Fjármálaáuneytið

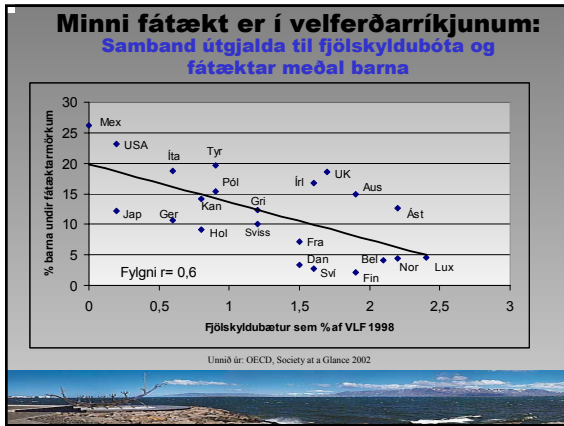
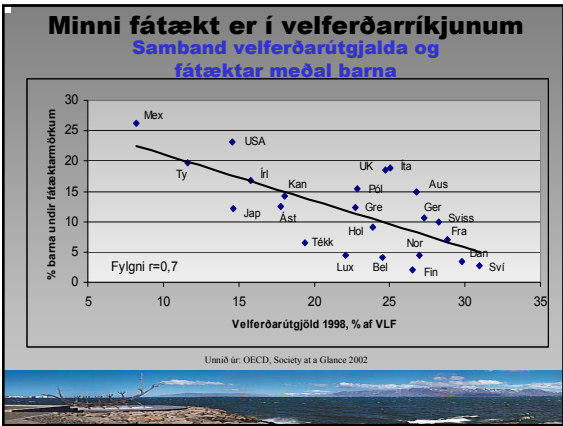
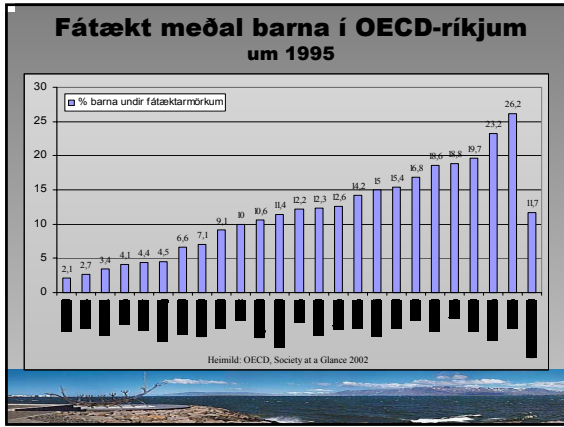
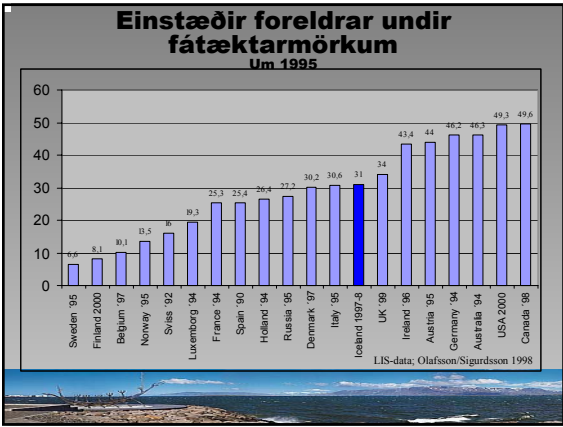

Börn sem lifa í fátækt

Hjón með börn undir fátæktarmörkum Um 1995

LIS-data and Ólafsson/Sigurðsson 1998

- ### Hvað gerir velferðarríkið fyrir börn?
- #### Niðurstaða
- > Dregur úr fátækt
 - > Jafnar kjör
 - > Jafnar tækifæri
 - > Fækkar áhættum
 - > Bætir samfélagið

Takk fyrir!

Stefán Ólafsson
Háskóli Íslands
Borgarfræðasetur
www.borg.hi.is

Helstu mótunaraðilar velferðarríkisins

Launþegahreyfing

- Réttindabaráttá
- Kjarasamningar

Stjórnmal

- Jafnaðarmenn
- Miðjuflokkar

Þjóðfélagsaðstæður

- Félagsleg vandamál
- Ríkjandi hugarfar

Velferðarríki

- Ólíkar gerðir:
- Skandinavískt
- Þýskt eða
- Bandarískt?